

Піріашвілі О. Б.

*кандидат економічних наук, Ph.D. in Economics,
старший науковий співробітник відділу розвитку інфраструктури
Державної установи «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-290-9-15>

ПОКАЗНИКИ ДЛЯ АНАЛІЗУ СТАНУ КОНВЕРГЕНЦІЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ З ЄС¹

На сучасному етапі розвитку національної економіки різні питання європейської інтеграції України, а також розвитку міжнародного економічного співробітництва набувають особливої актуальності та гостроти, зокрема, серед них механізми фінансування капітальних інвестицій, стратегічні пріоритети розвитку окремих секторів національної економіки, угоди про економічне співробітництво та зони вільної торгівлі, та інші. Одним з таких механізмів може слугувати дослідження наявності чи відсутності процесів економічної конвергенції (зближення) між країнами з різним рівнем економічного розвитку після вступу до тих чи інших економіко-політичних об'єднань чи союзів, проведене на основі аналізу основних макроекономічних показників, показників розвитку окремих регіонів, а також окремих видів економічної діяльності (секторів національної економіки), у тому числі і сфери залізничного транспорту України та ЄС зокрема.

Так, у своєму дисертаційному дослідженні Т. Бурлай зазначає, що «За даними лінгвістичних довідників, етимологія терміну «конвергенція» пов'язана з латинськими словами «convergo» – наближатися, сходиться [1, с. 22]; «convergens» – такий, що сходиться; «convergentia» – збіг, злиття. Вважається, що в широкий науковий обіг цей термін прийшов зі сфери біології, де він характеризує процес сходження ознак у ході еволюції неблизько споріднених груп організмів [2, с. 256], і зараз активно використовується у багатьох сферах – фізіології, медицині,

¹ Публікацію підготовлено в рамках виконання НДР відомчої (прикладної) теми: «Конвергенція в секторах виробничої інфраструктури України з ЄС» (Державний реєстраційний № 0121U112428)

геології, історії, етнографії, культурології, лінгвістиці, соціології, політології, а також в економічних науках. Відповідно, протилежним за значенням поняттю «конвергенція» виступає поняття «дивергенція» (від лат. «divergo» – відхилятися, розходитися)» [1, с. 46].

У зв'язку із цим на сучасному етапі розвитку країни постає важливе та гостре питання у поступовій гармонізації та узгодженості діючих стандартів, технічних регламентів та політики щодо національного ринку залізничних перевезень з існуючими в ЄС. Попри наявний великий економічний потенціал залишаються невирішеними загальнодержавні та секторальні (галузеві) економічні проблеми, що негативно впливають на функціонування і розвиток залізничного транспорту, а також інтеграцію до європейської залізничної транспортної мережі.

Так, найважливішими економічними показниками, що характеризують стан продуктивності залізничного транспорту країни, за якими доцільно, на нашу думку, здійснювати аналіз та оцінку стану процесів конвергенції між Україною та ЄС виступає наступна група економічних показників, а саме:

- продуктивність вантажних перевезень у розрахунку на 1 км мережі (т-км брутто (нетто) / протяжність мережі, км);
- продуктивність пасажирських перевезень у розрахунку на 1 км мережі (пас.-км / протяжність мережі, км);
- ефективність транспортного сполучення (т-км нетто + пас.-км / протяжність мережі, км);
- продуктивність локомотивів (т-км брутто на 1 локомотив);
- продуктивність вагонів (т-км нетто на 1 вагон);
- продуктивність вантажних перевезень у розрахунку на 1 робітника (т-км брутто (нетто) / робітник);
- продуктивність пасажирських перевезень у розрахунку на 1 робітника (пас.-км / робітник);
- продуктивність залізничних ліній (пас. поїздо-км + вант. поїздо-км / протяжність мережі, км);
- частка електрифікованих залізничних колій до загальної довжини залізничних колій в країні, у % (цей показник не відноситься до системи показників продуктивності залізниць, але має важливе значення у функціонуванні та розвитку залізниць).

Разом з цим зазначимо, що в наукових працях вітчизняних вчених вже проводилась низка досліджень з питань аналізу та оцінки рівня продуктивності залізничного транспорту України на основі

міжнародних порівнянь з державами-членами ЄС та провідними країнами світу [2, с. 143–158; 3, с. 334–352].

Так, на нашу думку, зазначену оцінку та порівняльний аналіз доцільно проводити, наприклад, за період 2014–2021 рр., що пов'язано із процесами імплементації в Україні нормативно-правової бази (законодавства, нормативно-правових актів, технічних регламентів та стандартів) в рамках підписаної у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Цією Угодою із Євросоюзом передбачені, зокрема, зобов'язання України щодо імплементації 6 директив та 4 регламентів ЄС у сфері залізничного транспорту відповідно до Глави 7 «Транспорт» у Розділі V «Економічне та галузеве співробітництво». Зазначені вище нормативно-правові акти ЄС виступають в якості особливостей інституціональних обмежень та чинників поглиблення процесів конвергенції продуктивності залізничного транспорту України з ЄС.

Крім того, зазначену оцінку та порівняльний аналіз можливо робити також за період з 2010–2020 рр. з метою збільшення періоду ретроспективи для міжнародних порівнянь щодо системи економічних показників продуктивності залізничного транспорту України та держав-членів ЄС, а також провідних країн світу.

Слід підкреслити, що зазначена система (група) показників щодо продуктивності залізничного транспорту країн формувалася, виходячи із наявності за зазначений період з 2010–2020 рр. відповідної статистичної інформації в міжнародних статистичних базах (наприклад: Eurostat, OECD, World Bank, IMF), Державній службі статистики України, АТ «Укрзалізниця», Міністерство інфраструктури України та інших офіційних джерелах статистичних даних щодо функціонування та розвитку залізничного транспорту України та держав-членів ЄС-27. Також слід відмітити, що зазначена вище група показників щодо продуктивності залізничного транспорту країни вимірюються у натуральному вираженні (тонах, кілометрах, пасажирях, локомотивах, вагонах, робітниках), що значно полегшує міжнародні порівняння України з ЄС-27 за період, що аналізується.

Також, за оцінками експертів, важливим аспектом є техніко-технологічна сумісність української транспортної системи з європейською, зокрема, це несумісність європейських та українських колій (1435 мм та 1520 мм, відповідно), що призводить до затримки потягів на кордоні через зміну колісних пар [4, с. 38].

Таким чином, як зазначає в своїй роботі О. Джалілов, «...економічна конвергенція, яка оцінює ступінь наближення окремої країни чи групи країн, виступає специфічним показником готовності їх до інтегрування у світовий економічний простір, а відтак представляє науковий інтерес з огляду на глобалізацію та інтернаціоналізацію економічних відносин» [5, с. 138].

Отже, антикризове державне регулювання розвитку та функціонування залізничного транспорту у поточному 2023 році та найближчих роках тісно пов'язане з антикризовим регулюванням реального сектору економіки, його матеріально-технічним забезпеченням та сфери торгівлі. У зв'язку із цим антикризове державне регулювання функціонування та розвитку сфери залізничного транспорту в Україні є однією із надважливих економічних проблем в сучасних умовах воєнного стану, а також в умовах повоєнного відновлення.

Література:

1. Бурлай Т.В. Регулювання соціально-економічної конвергенції у процесі європейської інтеграції України : дис. докт. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2019, 489 с. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Дисертація_Бурлай-Т.В.2019.pdf (дата звернення: 15.02.2023).
2. Засади модернізації виробничої інфраструктури України / Б.З. Піріашвілі та ін. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2014. 276 с.
3. Никифрук О. І. Модернізація наземних транспортних систем України : монографія. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2014. 440 с.
4. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. / Центр Разумкова. Київ : Заповіт, 2020. С. 35–38. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf (дата звернення: 14.02.2023).
5. Джалілов О. О. Економічна конвергенція як показник інтегрованості країн. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 3 (50). Ч. 2. С. 132–139.